

רשק
שיעורי
תורה

היכלי תורה

ערש"ק צו יא ניסן תשע ♦ דף היומי בבלי: סנהדרין מב ירושלמי: פאה ה

צו את אהרן ואת בניו לאמר...

ברש"י: אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות, אמר רבי שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס.

יש לתמוה, הלא בזמן שאין בית המקדש אין קרבנות קרבים, ואיך אמר רש"י שצריך זירוז לדורות.

ברם, למדו חז"ל מן הכתוב הזה 'זאת תורת העולה', כי כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, והיינו, 'זאת תורת העולה' שהעוסק בתורת העולה 'היא העולה', הוא ממש הקרבת עולה עצמה. ואם כן בכל עת ובכל זמן, אף בזמן הזה כאשר בעוונותינו חרב בית המקדש, יכולים הקרבנות להתקיים, היינו, כיון שעיקר הקרבן הוא להכניע את היצר הרע, גם על ידי לימוד תורה, כאשר הוא לומד את תורת הקרבן, הוא מכניע את יצרו הרע. ממילא הרי הקרבנות צריכים זירוז לדורות.

שמה תאמר, לפי זה אף בזמן שבית המקדש קיים אין אדם צריך להוציא הוצאות מכיסו לקנות בהמה להקריבה לקרבן, ויכול הוא לעסוק בתורת הקרבן ויתכפר לו. אולם העצה של העסק בלמוד תורת הקרבנות עצה טובה היא בזמן הזה, אבל בזמן שבית המקדש קיים צריך להביא קרבן בפועל ממש, כי על ידי הקרבת הקרבן בפועל, יתפעל האדם יותר להתודות על חטאו ולחזור בתשובה.

זה מה שהוסיף רבי שמעון ואמר: ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיס, דהיינו, שזירוז אחד צריך אדם אפילו בזמן הזה, שיעסוק בתורת הקרבנות כדי שיתכפר לו, וביותר צריך זירוז בזמן שבית המקדש קיים, שלא יקפיד על חסרון כיסו ויסתפק בלמוד פרשת הקרבנות, אלא יקריב קרבן בפועל ממש.

עפ"י שער בת רבים

נושאי הדף בעלון

דעת הרמב"ם שעיקר המצוה היא בליל ראש חודש כשמתחדשת הלבנה, ורק אז צריך לאומרה מעומד.....סנהדרין מב

טעם אמירת 'לחיים' בשתיית יין, ומתי אומרים.....סנהדרין מג

ביטול תורה באיכות.....סנהדרין מד

מצוות אהבת ישראל אם היא מצוה חיובית או רק שלא לנהוג להיפך.....סנהדרין מה

מיתה בזמן הזה למשחית גדרי התורה.....סנהדרין מז

בענין הנוהגים למעט בהספד.....סנהדרין נא

הנאה מנרות שהודלקו בבית הקברות לעילוי נשמה.....סנהדרין נב

כפתור ופרח.....עמוד 5

דעת הרמב"ם שעיקר המצוה היא בליל ראש חודש כשמתחדשת הלבנה, ורק אז צריך לאומרה מעומד

בגמרא: אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה וכו', אמר אביי הלכך נימרינהו מעומד. וכתב הרמב"ם (ברכות פ"י ה"ז), צריך לברך ברכה זו מעומד, שכל המברך על החודש בזמנו, כאילו הקביל פני שכינה. ואם לא בירך עליו בלילה הראשון יש לו לברך עליו עד שישה עשר יום בחודש, עד שתימלא פגיתו.

ומבואר בדבריו שאפשר לברך על הלבנה קודם ג' ימים ואדרבה הזמן לכתחילה הוא לקדש מיד בראש חודש. וכתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קמג) שבדבריו שכתב קודם את הדין שצריך לברך מעומד וכו', ועל זה כתב שאם לא ראה בלילה ראשון יברך עד ט"ז, משמע שסובר שרק אם מברך עליה בלילה ראשון הרי זה נחשב כאילו הקביל פני שכינה וצריך לברך מעומד, אבל אם לא ראה אותה בלילה הראשון ומברך בדיעבד עד ט"ז שוב אינו נחשב כבר כמקבל פני שכינה ואינו צריך לאומרה מעומד.

וכתב שכן מפרש הרמב"ם את דברי סוגיין, שודאי לכתחילה צריך להשתדל לראות את הלבנה בתחלת חדושה בלילה הראשון של החודש ולברך עליה, ורק בדיעבד אם לא ראה אותה אמר רבי יוחנן שמברך עליה עד שתתמלא פגיתתה, שהוא לדעת רבי יהודה ב'ז' ולדעת נהרדעי ב'ט"ז', ועל זה אמרו בגמרא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן שאם זכה לברך בזמנו, שהוא בתחלת חדושה, הרי זה כאילו מקבל פני השכינה, ועל זה דוקא אמר אביי שלכן צריך לאומרה מעומד, ורק בלילה הראשון.

וכתב, שלכן השמיט השו"ע דין זה שצריך לאומרה מעומד, שאף שכתב שאין לקדשה אלא לאחר ז' ימים כדי שתהיה הלבנה במילואה, ודאי מודה לדברי הרמב"ם שעיקר מצוותה היא לקדשה בחידושה בלילה ראשון, וזה קודם למעלת לקדשה במילואה, רק סובר שבזמן הזה אין מי שיכול לדקדק לקדשה בחידושה, ולכן כבר עדיף לקדשה אחר שבעה במילואה. ולכן לא העתיק את הדין שצריך לקדשה מעומד, שדין זה הוא רק אם מקדשה בחידושה בלילה ראשון.

ויש שכתבו שגם על פי קבלה כן הוא, שמצוה מן המובחר לקדש את הלבנה בראש חודש שאז היא מתחדשת (ספר הקנה סוד ברכת הלבנה והחמה, זהר חי לגאון מקאמרנא ח"ג לח: על פי פרי עץ חיים שער ר"ח חנוכה ופורים פ"ג).

ובארחות חיים (ספינקא, סי' תכו אות טז) הביא דברים אלו שכתב בזוהר חי, ומה שכתב שם עוד, שהמנהג להקפיד על ז' ימים מעת לעת נתפשט על פי ספר חמדת הימים, ואין לו מקור בדברי האר"י ז"ל, ומדברי האר"י נראה שאף בראש חודש עצמו אפשר לומר הברכה, ואילו היה יודע בצעירותו שהמנהג התפשט על פי ספר חמדת הימים ולא על פי הבית יוסף היה נוהג לקדש בראש חודש עצמו, אלא שבזקנותו אינו יכול עוד לשנות. **ובשדי חמד** (מערכת המ"ם כלל קד סק"ב השני) כתב שבהיותו בחו"ל נהג כאשכנזים ולא השגיח על ז' ימים מעת לעת משום שזריזים מקדימים, ובפרט במוצאי שבת ובימות החורף, אמנם אחרי שחזר לארץ ישראל וראה שכל כך אדוקים ומדקדקים בזה אף על חוט השערה אם חסרה הלבנה משבעה ימים שלמים ואי אפשר לשנות מנהגם, וגם אם יאמר להם מה שכתב בארחות חיים הנ"ל לא ישמעו לו, לכן שותק ואינו משנה, אבל אם היו משנים לקדש קודם ז' מעת לעת היה הדבר שמחה גדולה עבורו.

טעם אמירת 'לחיים' בשתיית יין, ומתי אומרים

כתב בכלבו (סי' כה), שכששותים כמה אנשים יחד יין, כגון בסעודת נישואין, אם אחד מהמסובים מוציא את כולם אומר 'סבר מרי' או 'סברי מורי' קודם שמברך 'בא"י אמ"ה בורא פרי הגפן', וכתב כמה טעמים למה שצריך להקדים ולומר 'סברי' לפני הברכה.

א. לפי שיש מחלוקת בענין ברכת המזון אם היא טעונה כוס אם לא, ולכן צריך לומר 'סברי מורי', והרי הוא כשואל אותם ומבקש רשותם שיברכו על הכוס אעפ"י שיש סוברים שאין חובה בדבר, והן עונים לחיים, כלומר דעתינו שנברך עליו. ומה שאומרים את הסכמתם בלשון 'לחיים', הוא משום שיש בדבר כוונה נוספת, שלא יהיה כברכת כוס יין של הרוגי ב"ד, שהיו משקין אותו לפני שהוציאוהו ליהרג כדי שתטרף דעתו וכמבואר בסוגיין, ולמדו כן ממה שנאמר (משלי לא ו) 'תנו שכר לאובד ויין למרי נפש', וזהו שאומרים 'לחיים', לומר שזאת השתיה תהיה לחיים ולא למוות.

ב. לפי שמחמת היין יצא שקלל נח את כנען נכדו, ולכן שואל המברך אם יש בדעתכם לברך על היין ולא נחשוש לקללה שיצאה ממנו, והם אומרים 'לחיים', כלומר שמברכים אותו שיזכה לשותותו לחיים בלי קללה.

ג. שבכל יין ששותים אומרים 'סברי מרנן' ולא רק כשאחד מוציא את כולם בכוס של ברכת המזון, והטעם, כי על פי הרוב שותים יין בתוך המזון, והשומעים עסוקים באכילה ואינם פנויים לענות על ברכתו, ולכן אומר להם 'סברי מורי' כדי שיפנו אוכלין שבבית הבליעה, כלומר כוונת דעתכם ופנו בית הבליעה כדי שתוכלו לענות אמן בפה מלא ותצאו בברכה זו, וגם באותו שקודם סעודה אומרים 'סברי', לפי שאין אדם קובע סעודתו על היין, ולכן צריך לשאול להם אם דעתם לצאת יד"ח בברכה זו. **והרמ"א** (או"ח סי' קעד ס"ח) כתב טעם זה לאמירת 'סברי מרנן' לפני שתיית יין, ולא הזכיר ענין עניית 'לחיים'.

ובארחות חיים (מלוניל, ברכת המזון סי' כ) כתב כדברי הכלבו, והוסיף עוד טעם לאמירת 'לחיים' בשתיית היין, שי"א שהוא לפי שבשביל יין ששתה אדם הראשון בברכת נישואין שלו נשתכר ועבר על ציווי של מקום, ונקנסה על כל העולם מיתה, לכן עונים 'לחיים'.

והנה הטעם הראשון לאמירת לחיים, על פי המבואר בסוגיין, מקורו כבר במדרש **תנחומא** (פקודי סי' ב), שכשבים הבי"ד מלחקור את העדים אומר להם 'סברי מרנן', ואם חקירת העדים העלתה שנגזר דינו לחיים הרי הם משיבים 'לחיים', ואם למיתה אומרים הם 'למיתה'.

ואם הוא מחויב סקילה, מביאים לו יין טוב וחזק ומשקים אותו כדי שלא יצטער מן הסקילה. ומסיק במדרש שכן שליח צבור כשיש בידו כוס של קדוש או של הבדלה והוא אומר 'סברי מרנן', ואומר הקהל 'לחיים', כלומר כי לחיים יהא הכוס.

ביטול תורה באיכות

בסוגיין נתבאר שבזמן שיהושע וישראל עסקו בכיבוש הארץ, אחר שכבשו את יריחו בזמן שעמדו לכבוש את העי, בא המלאך להוכיח את יהושע על שביטלו לימוד התורה, ומיד 'וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק' (יהושע ח ט), ואמר רבי יוחנן, מלמד שלן בעומקה של הלכה. וכתב בתורת חיים בסוגיין, שנראה שודאי יהושע היה עוסק בתורה גם במלחמת יריחו, שהרי אסור לו לת"ח ללכת ד' אמות בלא תורה, אלא לפי שלן במצור לא היה אפשר לו ללמוד בעומקה של הלכה אלא בהעברה בעלמא מפני טרדת המלחמה, משום ששמעתא בעיא צילותא, ועל זה הקפיד המלאך, שלא למד כמו שהיה צריך ללמוד. ולכך נאמר במלחמת העי שהלך ולן בעומקה של הלכה, דהיינו שלמד בעיון ולא כמו שעשה ביריחו.

ויסוד זה שביטול תורה באיכות אף הוא נחשב לביטול תורה, ולא רק ביטול תורה בכמות, כתב כן גם **בפלא יועץ** (ערך תהלים) בשם הפוסקים, שמי שיכול ללמוד הלכות ופולפולים ועוסק בתהלים חשוב ביטול תורה לגביו. ומכל מקום כתב שללמוד תהלים פעם אחת בשבוע לא נאמר זה, ועת לכל חפץ, וראוי ללמוד תהלים פעם אחת בשבוע.

וכ"כ בשו"ת **בית אפרים** (או"ח סי' סח) בביאור מה שאמרו במגילה (ג.) שמבטלים תלמוד תורה לצורך קריאת המגילה, והקשו האחרונים למה נחשבת קריאת המגילה לביטול תורה, והרי אף היא עצמה מן הכתובים היא ומקיימים בקריאתה מצות תלמוד תורה, ותיירץ בבית אפרים, שהמבטל מלימוד המשנה והתלמוד לקרות בנביאים וכתובים בכלל ביטול תורה הוא, וכל שכן קריאת המגילה שאם לא היה בה משום חביבות המצוה בשעתה ופרסומי ניסא לא היו קוראים אותה, כיון שאף שמקיים מצות תלמוד תורה נחשב שמתבטל מלימודו, כיון שמבטל באיכות לימודו מאחר ובזמן זה יכול להוסיף בחכמת ובידיעת התורה לעצמו. וכעין זה כתב **הרש"ש** (שם).

ובתוספת ביאור כתב **שו"ת מועדים וזמנים** (ח"ב סי' קסט), שחיוב תלמוד תורה הוא גם שיהיו דברי תורה מחודדין בפיו, והיינו שילמוד בהבנה ישירה להסביר שורש כל הלכה והלכה וענינה, שאם לומד בבקיות מקופיא בעלמא, ויכול ללמוד בעמקות הוא בגדר ביטול תורה, שאין ענינה של ביטול תורה בכמות לבד שמבטל זמן, רק אפילו לומד בהתמדה אם אינו מטריח עצמו ללמוד בעיון ולהסביר שורש הדברים, והוא בעל שכל ומוח, הרי זה ביטול תורה, שאינו רק ביטול כמות רק אפילו באיכות. וכן להיפך, אם מבזבז כל זמנו אך ורק בסברות ואינו משתדל כלל להיות בקי כפי הצורך, חשוב ביטול תורה, שיסוד המצוה שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד, ושיעור הזמן שצריך ללמוד ואופן הלימוד וצורתה הכל תלוי כפי מה ששכלו משיג.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

מצוות אהבת ישראל אם היא מצוה חיובית או רק שלא לנהוג להיפך

בגמרא נתבאר שהרוגי בית דין עושים להם כמה דברים כדי להקל עליהם את מותם, כגון שהחייב מיתת סקילה משליכים אותו ממקום גבוה שתי קומות אף על פי שגם בהשלכה של עשרה טפחים בלבד כבר יש בה משום להמית, משום שנאמר (ויקרא יט יח) 'ואהבת לרעך כמוך', ודרשו חכמים פסוק זה על החייב מיתה לברור לו מיתה יפה, ובהשלכה מגובה שתי קומות ימות מהר. והתוס' (ד"ה ברור) התקשו בביאור הסוגיא, [וכמו שמבואר יותר ברבינו יונה בסוגיין שזה אשר הוקשה להם], שכיון שהפסוק מתפרש היטב כפשוטו להתנהג עם רעהו בכל דבר באהבה כמו שנוהג עם עצמו, מנין לנו לדרוש פסוק זה בחייב מיתות, שהרי עוסקים ברעתם להמיתם, ומסתבר לומר שכיון שגזרה התורה להרע אתם להמיתם יש להחמיר בענשם בכל מה שאפשר, ומנין לנו לדרוש הפסוק עליהם ולחדש שיש להקל במיתתם. ותיירצו התוס' ב' תירוצים, א. שלשון 'לרעך' אינו שייך מחיים, שהרי צריך אדם לאהוב את עצמו יותר מאת חברו, כמו שאמרו (בבא מציעא סב.), שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים אם שותין שניהם מתים ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב, דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו, עד שבא רבי עקיבא ולימד 'וחי אחיך עמך' (ויקרא כה לו), חייך קודמים לחיי חבריך. ורק אחר מיתה שייך להשוות האהבה אליהם וללמוד שיש להקל במיתתם. ב. שלשון נקימה שמוזכר בפסוק לעיל משמע לענין נקמת מיתה, כמבואר בגמרא לקמן (נב.).

והקשה **הגר"י פערלא** בביאורו **לרס"ג** (עשה יט, קמג), שמבואר בדברי התוספות שמצוות 'ואהבת לרעך כמוך' אינה שייכת אלא לאחר מיתה, והרי ריהטת הש"ס היא שמצוה זו נוהגת גם בחיי חברו שמצווה אדם לאהוב אותו, כמו שאמרו (נדרים סה:) שהמדייר את חברו הנאה מממונו עובר על עשה זו ולכן יכולים לפתוח לו פתח בהתרה ולומר לו שאילו היה יודע שעובר על מצוה זו לא היה נודר, וכן אמרו (קידושין מא.) שאסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, והתורה אמרה 'ואהבת לרעך כמוך', וכן אמרו (לקמן פד:) שבן יכול להקיז דם לאביו משום 'ואהבת לרעך כמוך' [שלא הוזהרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו. **רש"י** שם (ד"ה ואהבת)]. וראה עוד נדה (יז.).

ותירץ **הגר"י פערלא**, שבאמת לפי דעת התוס' עיקר דברי התורה במצוות 'ואהבת לרעך כמוך' נאמרו לאחר מיתה, משום שרק לאחר מיתה שייך חיוב זה משא"כ מחיים שאז צריך לאהוב את עצמו יותר וכדברי ר' עקיבא, וכמו שהוכיחו התוס'. אלא שיש ללמוד למצוה זו מחיים בקל-וחומר מחיובה לאחר מיתה. והנה לאחר מיתה אין החיוב לאהוב בדרך חיוב, כיון שאין היכי-תימצא לאהוב את המת בדרך חיוב כמו שאוהב את עצמו, ולאחר מיתה אין שייכת האהבה אלא בדרך שלילה, שמה ששנאו לו ואינו רוצה שיבוא עליו לאחר מיתתו לא יעשה כן גם לחברו לאחר מותו, שהרי גם מיתה יפה אין אדם רוצה בה, אלא שאחר שנתחייב בה ניחא ליה ביפה יותר מברעה. וכיון שאחר מיתה אין המצוה אלא בדרך שלילה, אם כן דין אהבת חברו מחיים שנלמד בק"ו מדין אהבה לאחר מיתה, אינו שייך אלא באופן זה של דרך שלילה, שדיו לבא מן הדין להיות כנידון. ולכן העמידו חכמים עיקר מצוה זו בדרך שלילה, באמרום (שבת לא.) 'מאי דעלך סני לחברך לא תעביד'. אבל באהבה דרך חיוב אין מצוה אף מחיים, ולכן אין אדם חייב לאהוב את חברו בדרך חיובית כמו שאוהב את עצמו, אלא חייך קודמים.

מיתה בזמן הזה למשחית גדרי התורה

בסוגיין נתבאר שבי"ד מכין ועונשין גם שלא מן הדין אם היתה השעה צריכה לכך כדי לעשות סייג לתורה, והובא מעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים והביאוהו לבית דין וסקלוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך, ושוב מעשה באדם אחד שהטיח את אשתו תחת התאנה והביאוהו לבית דין והלקוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך. ולהלכה למעשה נחלקו הראשונים אם ממיתים בזמן הזה גם שאין בי"ד סמוכים, שדעת הר"ן בסוגיין שאין ממיתים מפני צורך השעה בזמן הזה ורק כשהיו בי"ד סמוכים היו יכולים להמית, וכן דעת הנמוק"י (לקמן נב: והובא בב"י ריש סי' ב) שכל בית דין שאינם סמוכים אינם יכולים להמית, אבל להלכה נפסק בשו"ע (ח"מ סי' ב ס"א) כדעת הרשב"א בתשובה (ח"ה סי' רלח) שגם בזמן הזה בית דין ממיתים אם השעה צריכה לכך, וכ"כ בשו"ת הריב"ש (סי' רנא) ובשו"ת הר"י בן הרא"ש (סי' נח).

ובדעת הרא"ש מבואר שלא היתה דעתו נוחה מחיוב מיתה, אך הניח הנוהגים בזה כמנהגם ואף הסכים עמם במקום שהיה צורך גדול מאוד. שהנה כתב בתשובה (כלל יז סי' ח) לענין אדם אחד שחירף וגידף כלפי מעלה אם יש להמיתו, והשיב שהפליאו לשאלו בדיני נפשות, כי בכל הארצות ששמע עליהם אין דנין דיני נפשות זולת בארץ ספרד, ובבואו לשם תמה מאוד על זה איך דנים דיני נפשות בלא סנהדרין, ואמרו לו שעושים כן מכח רשות המלך, וגם על ידי שישאלו שופטים ודנים בעונשי מיתה ניצלים על ידי זה בני אדם ממיתה, כי כמה דמים היו נשפכים יותר אם היו נדונים ע"י הערבים, והניח להם כמנהגם, אבל מעולם לא הסכים עמהם על איבוד נפש. אמנם בנידון שנשאל בו היתה דעת כל הדיינים מסכמת לבער זה הרע מקרבם, ובדאי חלל השם בפרהסיא, וכבר נשמע הדבר בין הישמעאלים, והם מחמירים מאד במדבר נגד דתם ואמונתם, וניתוסף החילול אם לא יעשו בו כדין בשביל מיגדר מילתא, וגם כן ראוי הוא שיתקדש השם בענש הרשע הזה. ולכן הסכים להמיתו.

ובתשובה אחרת (כלל כא סי' ח) מבואר שבמקום צורך גדול אף הורה להמית, שכתב לחכם אחד, 'אתה רבי יעקב ברבי משה דבאלינסיא, כבר כתבתי לך על ענין העירוב, שנהגו בכל גליות ישראל להתיר מבואותיהם המפולשין בין הכותים בצורת פתח, ואתה אסרת אותו לקהל פריירש. וכתבת לי ראיותיך, ואני הודעתך שאין בהם ממש. והזהרתך שתחזור בך, ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו עפ"י גדוליהם, והנה הוגד לי שאתה עומד במרדך, ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת. לכן אני גוזר עליך, אחר שינתן לך כתב זה בעדים, שתתקן המבואות המפולשין לרשות הרבים של גויים בצורת פתח, תוך שבועיים אחר שתראה כתב זה, ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבת, אני מנדה אותך. ואם היית בימי הסנהדרין היו ממיתין אותך, כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי, ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה, אותם שמתו ז"ל, ואת אשר המה חיים עד הנה. לכן חזור בך ואל תטוש תורת משה רבינו ע"ה'. ואחר שכתב הרא"ש מכתב זה לאותו חכם עצמו, חזר וכתב מכתב אחר לחכם אחר מאותו גליל, ובו הורה לו שאם לא יחזור בו 'המשוגע יעקב בן משה' מתרה הוא בו ובכל הקהל שינהגו בו נידוי, וירחיקוהו ויבדילוהו מעדת ישראל, שכל דבר זה צריך חיזוק, שלא יבא כל שוטה חסר דעת לבטל תורת מרע"ה. ואם יעמוד במרדו ולא ינהוג דין מנודה בעצמו, גוזר הוא עליו במצות המלך יר"ה שיתן אלף זוז למושל העיר, וגוזר על החכם האחר שימסור כתבו למושל העיר כדי שיגבה ממנו קנס הנוכר. ואם כל זה לא יועיל, גוזר הוא עליו שינדותו בכל קהלות ספרד, וגם ידונו אותו למוות בדין זקן ממרה, כי אנו חייבין למסור נפשותינו על תורת האלהים, ולבער עושה הרעה מקרבנו.

בענין הנוהגים למעט בהספד

כתב עוד בערוך השולחן (שם סי"ד), שיש לתמוה על מה שעניין הספד על ת"ח מרופה בידינו מאד, ויש מדינות שאין מספידין כלל, ורק בליטא וזאמוט עדיין נוהגים שעומד אחד שיכול להספיד ומספידים אותו בפניו אם מעט ואם הרבה, אבל בשאר מדינות כמעט נשכחה מצות ההספד לגמרי. ובאמת הטעם הוא שמפני שאין רגילים בזה אין אצלם מי שיודע להספיד ולסדר דברי תורה והתעוררות, ומכל מקום בכל מקום ומקום אם היה עולה על דעתם חובת ההספד לת"ח ויראי אלקים ועוסקי במצות היו מוצאים מי שיכול להספיד, אך שעזבו העניין הזה לגמרי. וכתב שאפשר שכיון שהמוחל על הספדו אין מספידים אותו, אולי הכל מחלו בזה.

ובספר הקונטרס היחיאלי (אלפיי"ה, בית עולמים פט"ו סל"ז) כתב שיש שמצווים שלא להספידם כלל ולא לספר ממעשיהם הטובים, וטעמם ונימוקים עמם. א. מפחדם פן יוסיפו ויפליגו בשבחם, ואז יהיה עונש לנפטר ולמספיד, וכל הנענש חבירו על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה (שבת קמט:), ועוד שהואיל והמלאכים באים לשמוע מה אומרים האנשים וגם ההספד שעושים על הנפטר, כמ"ש רז"ל (קהלת רבה יב יב) שבשעה שאדם נפטר מן העולם הקב"ה אומר למלאכי השרת ראו מה הבריות אומרות עליו כשר היה ירא שמים היה פלוני זה, ומה שהם שומעים עולים להעיד בב"ד העליון, כדברי בנ"א, וכשיש איזה שקר בדבריהם אז נדחים המלאכים האלה מלפניו יתברך כמו שנאמר (תהלים קא ז) 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני', ואז חוזרים המלאכים האלו להזיק את המספיד ואת הנספד ל"ע. ב. שידוע שכל דבר שנעשה בפרסום עין הרע וס"א שולטים בו, ואין בו שכר טוב, לכן נוח שלא להספיד ולהסתיר מעשיו. ועיי"ש שהאריך בזה. ג. שעיי"ז שאינם נספדים יש להם כפרה, שסימן טוב לו לאדם שלא נספד כהלכה וכמבואר בסוגיין. ד. שמפחדים פן ח"ו ילכדו המספידים בלשונם ויאמרו לציבור כי מה שניטל הצדיק הוא מפני הפורענות העתידה לבא על שונאיהם של ישראל, ובשעת דין הדברים פועלים ואפי' שלא במתכוין, כיון שהשטן המשחית עומד שם ושומע הדברים כדי לקטרג, ונמצא שהמספיד הוא גרמא בנזיקין, ואף אם אינו אלא גרמא דגרמא ופטור גם בדיני שמים, בכל זאת יש חסידים וצדיקים שנוהרים בזה מאוד ומרחיקים מעל עצמם כל נדנד קטן וחשש ספק ספיקא של איסור.

ובגשר החיים (ח"א פ"ג ס"ד) כתב שיש קהלות קדושות כגון קהלות חב"ד הנמנעות כיום בכלל ממצות ההספד, וטעם הדבר כנראה משום שבתקופות אחרונות יש מספידים יוצאים מגדר ההספד או שמפליגים בשבח הנפטר שלא כלל בצדק, או שמדברים בכלל לא מעניי הספד ולא להמטרה והתכלית, וגם לא מכבוד הנפטר אלא מכבוד החיים של המספידים עצמם.

ובהקדמת אלפי מנשה על התורה כתב בן המחבר שאביו הגה"ק רבי מנשה אייכנשטיין מווערצקי נפטר בערב שבת, וכל העיר ומקומות הקרובים באו לתת לו כבוד האחרון, ולא הספידוהו כי כן היה רצונו, ואמר כמסיח לפי תומו לאנשי ביתו כי בין הצדיקים של גזע ראפשיץ לא היה המנהג להספיד, וישר בעיניו, ואינו רוצה שיספידו גם אותו. ורוח ה' דבר בו כי היתה הוצאת ארוננו בעש"ק אחר חצות היום, בעת שעל פי הלכה אין להספיד.

הנאה מנרות שהודלקו בבית הקברות לעילוי נשמה

בקברי צדיקים רבים יש פמוט להדלקת נרות שמן, ודנו הפוסקים אם מותר להנות מאורו ומשמנו. **בגשר החיים** (ה"ב פ"ד ס"ה) כתב, בדבר מנורת הפמוט באהלי צדיקים המוכן להדלקת שמן, כדרך הפמוטים הנמצאים באהל רחל אמנו, ואהלי קברי רשב"י ורמבעה"נ וקברות צדיקים שבתקופות האחרונות, מסברא היה נראה שהם כשאר כלים שבביה"ק שהן חולין גמורים ואין בהם קדושת בית הכנסת, והם רק תשמישים לתשמישי מת, ומותר להשתמש בפמוט גם לצרכי חול.

ודימה מנורה זו לנר הזכרת נשמות ונר יא"צ, כשם שמותר להשתמש שמוש חול בנר של הזכרת נשמות ונר של יא"צ, שהרי על כן מדליקים אותו בליל יו"ט גם בבית ולא דוקא בביהכנ"ס, מפני שמרבה אור בבית לצרכיו לכבוד יו"ט, ומוכח שנה שהודלק לעילוי נשמה אינו חשוב מוקצה למת, והוא הדין גם בנר הפמוט.

אך שוב פקפק בזה, שאין דין הפמוט כדין כל כלי ביה"ק שלא נתייחדו לכבוד המתים, והם רק תשמישים לביה"ק, כלומר תשמישים לדבר שיש בו משום כבוד מתים, לא כן הפמוט שהוא עצמו הוקצה לכבוד המת, ואפשר שיש בו משום מוקצה למת מדרבנן.

ואינו דומה לנר נשמה שלא הוקבע במקום שהוא לכבוד המת, ואין ההדלקה לכבוד המת באופן שיהיה בו דין מוקצה ואינה אלא הדלקה לעי"נ, אבל מנורה שבאהל הרי היא נתונה בקביעות במקום הקבר של המת ולכבודו, ואפשר שהיא מוקצה מדרבנן.

והביא **בגשר החיים** מחלוקת הפוסקים בנוגע לבית הקברות, שלדעת **הב"ח** (יו"ד סי' שסח ס"א) נאסר גוף ביה"ק עפרו ועשביו משום כבוד המתים, ולדעת שאר פוסקים יש שם רק איסור קלות ראש, ולא שנאסר מצד מוקצה, ומבואר שלדעת שאר הפוסקים אין שייך דין מוקצה לכבודו מדרבנן בדבר שלא נגע במת ולא נקבר עמו.

ואפילו לדעת הב"ח שסובר שביה"ק הוקצה הוא עצמו מדרבנן לכבוד מתים, יש לומר שזהו רק בביה"ק עצמו שנתנו לו דין ביהכנ"ס, אבל לא מצינו כעין זה בדבר המטלטל, ומבואר בסוגיין שאין מוקצה למת כי אם בנגע במת על דעת להקבר, ולא מצינו שהב"ח חולק על זה. ועל כן נוטה שוב לומר שנה הפמוט אין בו איסור מוקצה למת אפי' מדרבנן.

אך בשו"ת **מנחת שלמה** (תניא סי' ז) החמיר מאוד בדין הפמוטות, וכתב שכל מה שאמרו בסוגיין שאין תשמישי המת נאסרים אלא אם כן נגעו בו, זהו דוקא בתכריכי המת שתשמישם הוא לכרוך בהם את המת, ולכן אינם נאסרים אא"כ כבר התחיל לעשות בהם אותו התשמיש שלשם כך הם עומדים, אבל אותם הדברים שאין דרך תשמישם להניחם ע"ג גוף המת או לקוברם עמו, ואין דרכם כלל ליגוע במת, כגון חומה ואוהל, פמוטות וכדומה, כיון שהקצו אותם לכבוד המת ולא רק בהזמנה בלבד, אלא שגם עושים כבר את תשמישם אשר לשם כך הם עומדים, ודאי הם ממש משמשי מת, ואם לא התנו עליהם שיהיו גם לצורך החיים והקצו אותם רק לכבוד המת, מסתבר שדינם שיהיו לתכריכי המת שאסורים דבר תורה בהנאה, ואין להתירם זולת אם נאמר שהפמוט נעשה גם לחיים ולא רק למתים. ועיי"ש שהאריך בזה.

אין היצר הרע שולט אלא במה שענינו רואות

כתב (ויקרא י"ח) **'ואהבת לרעך כמוך אני ה'**, יתכן לומר על פי המדרש (ב"ר מא) צדיק כתמר יפרח כו' מה תמרה וארז יש להן תאווה אף צדיקים יש להם תאווה, ומה היא תאווה הקב"ה שנאמר קוה קויתי ה', אר"ת מעשה בתמרה אחת שהיתה עומדת בחמתן ולא היה עושה פירות עבר דקלי אחד וראה אותה אמר תמרה זו צופה מיריחו כיון שהרכיבו אותה עושה פירות. הפירוש, דגמירי אין יצר הרע שולט אלא במה שענינו רואות, והתאווה כשהיא באה מכח החומר הוא רק על מה שהעין רואה הלב חומד, וכן אמרו רחב בשמה ביודעה ומכירה כו', (מגילה טו:) אבל מה שאין עין האדם רואה אין הלב חומד. לא כן תאווה של צדיקים הוא מכח השכל, כי יוגבר ויתנוצצו זהרי האלקית על הנפש, אז משתוקק על התקרבות אלקית ענין אשר לא יושג בעיני המוחש, וכמו דכתיב (שמות ס"פ לג) 'כי לא יראני האדם וחי', וזה תאווה של תמרה וארז, אשר לא במוחש רק טבעו משתוקק, לכן מתאווה אל תמרה שביריחו, אף שיריחו היה בקצה ארץ ישראל וחמתן אצל טבריה בטיבורה של ארץ ישראל באמצע, כן הצדיק כאשר נתגבר הנפש על החומר מטבעו משתוקק אל הרואה ואינו נראה זה השי"ת השלם האמיתי למקור החכמה והשלמות, אם כה אוהב האדם את עמו, כאשר נפשותם מצור אחד חוצבו, וכולם מעין לרוחניות ההשגחה העליונה, אז מטבעו אוהב בני עמו, אשר לא ראה אותם מעודו. וזה שאמר 'ואהבת לרעך כמוך', פירוש באיזה אופן אני ה', כאשר אתה מצוה לאהוב השי"ת אף שאינו נראה לך, כך תאהב ותוקיר נפש ישראל הרחוק ממך אשר לא ראיתו מעולם, ודו"ק.

(משך חכמה, ויקרא י"ח)

ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה

אי' בגמרא (קדושין מא) אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך עיי"ש. שמעתי מכ"ק אא"ז הרה"ק מגור זצ"ל, שאמר שהרה"ג ר' ישראל נתן ז"ל מו"צ באוסטרובה, כתב לו מכתב, ומדקדק הלא מבואר בתוספות סנהדרין מה. (ד"ה ברור לו מיתה יפה) דלרעך כמוך לא שייך מחיים דחיין קודמין עיי"ש, ואמר כ"ק אדמו"ר זצ"ל שעל ענין אהבה שהוא בחיים ילפינו שפיר ממ"ש 'ואהבת לרעך', וממה שמסיים הפסוק כמו"ך ילפינו על לאחר מיתה כדברי התוספות.

(ליקוטי יהודה, קדושים)

בשעה שאדם מצטער שכינה מה הלשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי וכו'

כתב (בראשית כה כא) 'ויעתר לו ה' פירש רש"י לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע לפיכך לו ולא לה. ואולי יש לומר עוד מה שנעתר הקב"ה לו ולא לה, על פי דברי רש"י ז"ל (במדבר כ טו) 'וירעו לנו המצרים ולאבותינו' מכאן שהאבות מצטערין בקבר, וכמו שהבאתי למעלה ששכינה אומרת בשעה שאדם מישראל מצטער קלני מראשי, וכ"ש כשיש לו אבות צדיקים קדושים בקבר שמצטערים עמו, הלא צער השמים כפול. וזהו שאמר אינו דומה תפלת צדיק בן צדיק, שעושה הקב"ה בעבור נפש האב ונפש הבן שתפלתו תעשה פירות, משא"כ צדיק בן רשע שאין כאן אלא צער הבן לבדו, לפיכך לו ולא לה.

(תפארת שמואל, תולדות)

משנת המועדים לפסח ההכנה המושלמת לחג

מיטב ספרי ממלכת התורה עוז והדר
אסופים בשני כרכים מפוארים, מתנה יהודית מקורית

משניות, רי"ף ופסקי הרא"ש. מפרשי היד החזקה במהדורת 'עוז והדר', מהרש"א, ילקוט מפרשים, וילקוט ביאורים. אליבא דהלכתא, פניני הלכה וכפתור ופרח. מנחת חינוך, שו"ע הרב. משנ"ב המבואר וערוך השלחן. עליהם גם נוספו: זוהר הקדוש, מהר"ל, של"ה, תפארת שלמה, יסוד ושורש העבודה, דרך פקודיך, ומאמרים יקרים. סדר אמירת קרבן פסח, אגרת מהר"ש אוסטרופאליע, פניני המועדים, אוצרות מספרי החסידות.

מקבץ מעשיות וסיפורים נבחרים.

להגדיל תורה ולהאדירה

מוקד הזמנות:

1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים המובחרות